

Viktors Vjakse: «Ols tapšona ir dzeivs process»

Viktors olu jūprūjom dora vactāva kubulūs

Senejūs laikūs ols dareit prota steju kotrā sātā. Myusdīnuos veikalu plašais pīduovuojs i, īspiejams, cylvāka gribiešona vysu kontrolēt, precīzi zynuot, kai garšuos konkreta dareituoja konkrets ols, naratai izkonkurej tū, sovā ziņā, napaŗadzamū naryupnīcyskū olu. Bet sātā dareits ir dzeivs ols, kas mīļoj paursteigt. Tys ir vasals process ar sovom smaržom, garšom, sajiutom i atmiņom. Tai Preiļu nūvoda Rībeņu pogostā šalteņu pyrms Juoņu dīnys Viktora Vjaksis sātys pogolms smaržoj piec mīžu īsola i augūša ols. Taipat kai smaržuoja, juo tāvam i vactāvam dorūt itū omtu.

Pastuosti, nu kurīnis nuok tova ols dareišonys prasme?
– Nikod naasu dariejs ola lelūs apjūmūs i pastuoveigi, koč i cenšūs tū dareit regu-

lārai, puorsvorā iz Leigū. Koč kai tai tei tradiceja ir īsaguojuse, ka iz Leigū goldā teik lykts sātys ols. Pyrms manis tū dareja tāvs. Tāvs, sovukuort, tū īsavuicēja nu vactāva. Tai i beiguos da manis ir daguojuse tei kuorta. Olu jūprūjom doru vactāva kubulūs.

Kas ir tī nūslāpumi, nūteikti doromys lītys, kab ols izadūtu lobs?

– Lobs ols... Teiksim tai, cik ola baudituoju, tik ari lobu voi švaku olu. Ni kotrs ols kotram garšoj, nūteikti ir koč kaidys prioritatis sovys. Vīnam garšoj stypruoks, ūtram vīgluoks, cytam varbyut ar kaidu ūgu garšu.

Bet tys, kū grybu uzsvērt, ka ols tapšona nūteikti ir dzeivs process. Jis ryugst. I, kai jau dabeigam procesam, kū asu īvāruojs, leluokū ītekmi roda laika apstuokļi. Ir gadejīs dareit olu iz pārkiuni, tod vysa nakts ir nagulāta ar ols dzeisiešonu. Pārkiunī ols kubulā suok «vuoreit». Jis sakorst i rezultātā var vīnkuorši saskuobt, leidz ar tū ols vītā byus skuoba, nadzerama dzyra. Taipat ir gadejīs dareit skaidrā, breineigā laikā i tod otkon navar nūgaideit, kod ta jis nūryugs da gola.

Ideāli laikapstuokļi, taidu, pyrmom kuortom, namādz byut. Bet, ka byutu, tod, drūši vīn skaidri dabasi, sauss, ņi pyrms, ņi piec leita, grādi ap 20. Bet, gūdeigi sokūt, jebkurš dorbs saīt vyslobuok tod, kod nikas cyts natraucej i dori tū ar lobu nūskaņuojumū.

Ols dareišana ir laika ītilpeigs dorbs, navar pasteidzynuot, par pīmāru, tū, cik mudri nūvuorej iudins. Vīna līta gon ir, kū asu konstatiejs. Asu izmieginuojs gon ar okys, gon azara iudini vuoreit, i vysmai-guoks ols saīt nu azara iudiņa.

Asu redziejs i runuojs ar vairuokim sātys ols dareituojim, i dareišonys metodis dīzgon nūpītnai atsašķir – vīns dora tai, cyts sovaīžuok. Kurs kaitej akmīni i līk kubulā, kurs lemesi, kurs vēl kai tū kruosu daboj. Cyts pīsatūr pi koč kaidom konkretom mīžu šķirnem.

Tai kai es taidys, varātu saceit, svātdīnis ols dareituojs, tod es taidom niansem lūti lelu viereibu nikod naasu pīvierrs. Varbyut, ja tei ols dareišona byutu regulara nūdarbe,

tod, pīlauju, ka suoktu izkūpt koč kaidys nianšis, drūši vīn, puorītu iz koč kaidu modernuoku trauku īguodi. Bet iz dūtū breidi maņ tys ir vairs taidys kai valisprīks – pošam korstā laikā atsadzert i rodus, draugus pacīnuot.

Voi mīži ir pošā audzāti?

– Mīži dīmžāl nav pošā audzāti. Bet gon par mīžim, gon par apeiņim, gon ari par mucu īguodi maņ lels paldis juosoka rodīm i draugim, kurim garšoj muns ols i kuri pasaryupej par itom lītom. Jo, kod maņ beidzās mīži, maņ nasaguodoj lelys problemys uzzvaneit kaidam draugam, kurs nūsadorboj ar lauksaimnīceibu i kuram ir tī mīži – nav koč kur tuoli juobrauc, juomeklej, juomoksoj borgys naudys. Taipat ari voi ik godu kaidys rods voi draugs breivā laikā, īraudzeidams, ka jam kur pi šķiuņa ir saziđuši cīs apeiņi, pīlosa i jau sakaltātus maņ atvad. Paldis jim par tū.

Ari ar tū pošu īsola kaļtiešonu ir tai, ka maņ nav nikaidu modernūs īkuortu. Es kaļteju vacajā, vēl vactāva cierstajā malnajā pierīt, kuru maņ, pretim nuokūt, tagad pīduovoj krysttāvs. Paldis jam par tū. Tys krītnai atvīgloj šū dīzgon laika ītilpeigū pasuokumu.

Dorūt olu praktiski nu nullis, nu gryuda leidz olam man aizīt koč kur nedēļa. Kamer sadeigst īsols, kamer jū izkaļtej, tod ir dīna, kamer izdori olu, tod kamer jis nūaug, tod puorlej, puorfiltrej mucuos i vēl kaidys puors dīnys vajag atsapyust mucēnuos, i tod jau ir praktiski dzerams.

Kaidys ols pošam garšoj vyslobuok?

– Našmukai byutu saceit, ka maņ nagaŗšoj sovs ols. Manis dareitais ols nūteikti atsašķir nu vactāva dareituo. Es asu ari degustiejs gon mīžu, gon kvīšu, gon jauktūs grydu olu, bet pats doru tikai mīžu olu. Ceņšūs jū dareit ņi stypru. Naasu īsaguo-duojs agregata, lai nūmierātu juo styprumu precīzai, bet stypruoka par koč kaidi 4–5 grādi es namādzu dareit. Partū ka maņ nu svora ir, lai ar olu varātu atsadzert, ņivis pīdzert, sareibt. Tam, es uzskotu, ir cytaiduoki dzierīņi. Tai ka maņ vyslobuok garšoj gaišais, vīglais ols. I, prūtams, putojūšais.

Ols dareišana ir laika ītilpeigs dorbs – nu gryuda leidz olam aizīt koč kur nedēļa

Tyvojās saulgrīži. Kaidys ir jiusu saimis Juoņu tradicejis?

– Gūdeigi sokūt, taidys gimeniskys tradicejis. Sīva ar meitu nūteikti vysod sapyn vainagus. Tai ir sanuocs, ka maņ styprynuotais vuords ir Juoņs, nu tod juos ceņšās izkūpt taidu tradiceju. Nūteikti iz leiguošonu juobyut uguņskuram, nūteikti olam, vālam, sovam, i nūteikti sīram – ari, vālam, sātys sītam.

Maņ ir lūti svareigi, lai saime piec īspiejis kupluok sasalosa iz taidu sviniešonu. Jo vairuok cylvāku, jo jautruoks pasuokums. Nūteikti lācam puori uguņskuram, nūteikti koč kū uzdzīdojam, uzdejojam. Jebkurā gadejumā, vysys leiguošonys, kas ir pavadeitys teiri saimis lūkā, mums ir īsavylkuš leidz nuokušuo reita gaismai. Bet laikam nikod nav bejs tai, ka Juoņa dīnu mes nūgulim. Tai ka izagulēt var paspēt dreiz piec leiguošonys. Gon jau tī sova lūma ari tam, ka ols lobs. ▀

Foto nu Viktora Vjaksis arhiva

Leiguošona nav īdūmojama bez vaiņuka golvā. Kotrai piniejai nūteikti ir sovs īrosts veids, kai vyslobuok sapeit krūni, kab jis izturātu daņčus, liekšonu puori lūguņskuram, papardis zīda mekliešonu i cytys aktivitatis da pat saulis lāktam, tok varbyut ir vārts paraudzeit i kaidu cytu peišonys veidu – lai intersantuok i sviežņuk. Lyuk, vasali pīci varianti peišonai.

Nu lelim zīdim ar iztureigim kuotim vaiņuku pyn, aplīcūt kuotu ap zīdu. Vysnaiztureiguoķ vaiņuki, garys veitnis itai veit naderēs.

Ūzula lopys i zīdus pīlīk i nūstyprynoj ar dīgu. Iztureigi vaiņuki, labi der ari veitņū veišonai.

Kruošņus zīdus sagrupej pa labi, a lopys – pa kreisi, pyn vaiņuku, nūstyprynojūt ar dīgu.

Nu smolkom smylgom pyn bizē, smylgys pīvīnoņūt tikai vīnā voi obejuos bizis pusēs.

Zuolis i pučis pyn bizē. Kotrā (voi kotrā ūtrajā) krustuošonys vītā līk kluot zuolis kumškeiti. Ik pa pūsmam iztureibai īpyn garys smylgys. Cīs labi der veitņū veišonai. ▀

Vizualizaceja nu IR Wood/ Facebook

Juoņu sīrs tradicionalai taisoms nu gūvs pīna. Tok visim saprūtams, ka sovulaik tik īrostuo ainova ar vīnu voi dažom gūte-

ņom duobulu pļovā dīmžāl zyud nabyuteibā i puorsvorā palīk viņ saimisteibys ar leluokim slaucamu voi galis lellūpu pulkim voi

kaidu siejamu plateibu – tei nūsaceiti vīgluok kūpama i «napī-sīn» tik cīs pi sātys kai vīna gūvs. Leidz ar tū ari nav vairs tuos īspiejis aizīt pi sābrineicys piec puors litreišu pīna, kab pošam savuoreit eista sīra.

Tikom koza ir krītni mozuokys lūpeņš, kuram mozuokys praseibys i vajadzeibys, i kurs vys bīžuok radzams pi sātu, braucūt pa puteklainim voi par Eiropys naudu atjaunuotim lauku ceļim. Ari pīns kozai gona gords i vysaidūs veidūs uzturā lītojams. Partū itūreiz pīduovojam divejus kozys pīna sīra receptus – ar čymynim i kausātū – nu Jolantys Smanis (īnterveja ar jū losoma 16.–17. lopyspusē) kruojumim.

Foto nu Jolantys Smanis arhiva

Kozys sīrs ar čymynim

Vajadzēs: kozys pīna, ūlys, čymynu, citronskuobis, suoļa.

Pīnu lej kotlā i sylda. Cikom vēl pīns nav sakarss, īmaisa tik sakultu ūlu, cik pīna litru. Daber sauveiti čymynu i karsej, cikom pasaruoda putenis. Daber citronskuobis lizeiceņu (ka daudz pīna, tod vairuok) i, kod pīns sasavalk smolkūs gabaleņūs, karsēt beidz. Ļaun kaidu šaltī padzist. Tod lej samārcātā marlē voi kaidā kaprona gobolā, ar lizeiku īmaisa dru-peit suoļa. Kod lelums nūteciejs,

līk zam slūga i piec kaidu 3 stuņžu ceļ goldā saimei voi gostim. Ēdit vasali!

Kausātais kozys sīrs

Vajadzēs: 1/4 paceņu svīksta, 0,5 kg kozys pīna bīzpīna, puors lizeiku skuoba kriejuma, suoļa, lizeiceņu sodys.

Vysu iz lānys guņs sylda, aktivi maisūt, cikom suok putuotīs, ceļtīs iz augšu. Kod jau palīk staipeigs, pīspīž četrys daivenis casnāgu voi pīber dillis. Smierej iz maizis i ād ar pīku. ▀